

Kapitola čtvrtá

Formování, rachot a válení

Základy formování cviků

V této kapitole se naučíte, jak můžete zábavným a účinným způsobem učit psa novým dovednostem pomocí procesu zvaného „formování“. Při formování rozkrájíte žádané chování psa na malé kousíčky, postupně klikáte a odměňujete každý „krajíček“, dokud nevybudujete výsledný cvik, který jste chtěli natrénovat.

A takto formování funguje – představte si, že se díváte na film, kde váš pes zvedá tenisový míček, snímek po snímku. Jaký by byl první snímek? Nejspíš jak obrací zrak směrem k míčku. Potom asi přímý pohled na míček. Pak jak sklání hlavu k míčku. Dalších asi šest snímků, kde sklání hlavu postupně níž a níž. Následoval by dotek jeho čenichu a míčku, poté otevření tlamy, tlama, jak obléhá míček, obklopení míčku tlamou, pak zvednutí hlavy asi na šest dalších snímků. Každý z těchto „snímků“ se nazývá přiblížení – krůček směrem k cílovému cviku zvednutí míčku. Chcete-li naučit svého psa zvedat míček pomocí formování, postupně klikáte a odměňujete všechna „přiblížení“, která jsem popsala výše, tímto způsobem:

První krok je pes směřující svůj zrak k balonku. Poté, co kliknete a odměníte jeho pohled na balonek několikrát, pes vám to „začne nabízet“, tedy začne úmyslně hledět na míček a pokoušet se o spuštění klikru.

Když pes jistě a úmyslně nabízí pohled na míček, můžete setrvat bez klikání. Pes se bude snažit udržovat pohled, a když uvidí, že se to nevyplácí, nabídne „vylepšení“ cviku, třeba trošku pootočí hlavou. A vida! Máte snímek číslo dvě, nepatrné otočení hlavou, na které můžete začít klikat a odměňovat je.

A znovu, když váš pes určitě a úmyslně nabízí otočení hlavou, setrvejte a vyčkejte na jakékoli nepatrné sklonění hlavy. Klikněte a několikrát psa odměňte, a pak, když si budete jisti, že nabízí vrtění hlavou, vydržte

JAK TRÉNOVAT NEMOŽNÉHO PSA

Jak vidíte, dokonce i jednoduchý cvik, jako je zvednutí míčku, je v podstatě sledem mnoha menších chování. Pro vás jako cvičitele je zábavnou výzvou naučit se rozpoznat a posílit každý krůček, dokud nedosáhnete výsledné podoby cviku.

a počkejte si na zřetelnější vrtění hlavou. A zase, když klikání nepřichází, pes nabídne jiná „vylepšení“ tohoto vrtění, a nakonec skloní hlavu k míčku víc než předtím. Pokračujte v tom dále, posilujte a zdržujte se posilování skrze další „snímky filmu“, v němž váš pes zvedá míček.

TIP

V závislosti na psovi a složitosti nového cviku, který chcete psa naučit, může celý proces zahrnovat jen pár přiblížení. Až získáte více zkušeností, zjistíte, že čím více přiblížení posílíte, tím lépe a rychleji se váš pes cvik naučí, zapamatuje si jej a bude provádět.

Hlavně psa k ničemu nepobízejte, nelákejte, nenuťte nebo nenavádějte. Naučí se nabízet vám chování bez toho, abyste jej o to žádali. Nabízet aktivity není pro většinu nemožných psů přirozené, ale lze je to naučit. První cvičení, které budeme provádět, je přimět psa, aby přistoupil na pravidla hry – on zkusí vše a vy mu dáte vědět, když něco udělá dobře.

Slovníček

Volné formování: Trénování cviků odměňováním dílčích přiblížení k těmto cvikům bez lákání nebo pobídek. B. F. Skinner termín „formování“ poprvé použil v souvislosti s prací na laboratorních potkanech. Trenérka psů Deb Jonesová, Ph.D., rozšířila tento termín na „volné formování“, aby zdůraznila absenci pobízení, lákání nebo nucení.

Formování bez pobízení/lákání/nucení psa k jakékoli aktivitě (také nazývané „volné formování“) je v systému nemožných psů ústředním tématem. Váš pes potřebuje pracovní morálku, a takto se ji naučí mít. Jen nemůžete trénovat psa, který nechce nic zkoušet. Vzpomeňte si, váš pes je ten, který exceluje v samostatném řešení problémů. Plemena „nemožných“ psů se učila rychleji než „snadno vycvičitelné“ šeltie, když jim nebylo řečeno, co mají dělat, ale musela to vyřešit sama. Když stlačíte psovi zadek, aby si sedl, lákáte ho na kousek žrádla nebo mu trháte obojkem, aby přestal táhnout, nevyužíváte jeho přirozený způsob myšlení ve svůj prospěch. Jistě, můžete ho tak přinutit, aby udělal, co po něm chcete, ale bude to dlouhá, chladná, namáhavá a velmi příkrá

JAK TRÉNOVAT NEMOŽNÉHO PSA

cesta do strmého kopce. Díky volnému formování můžete vzít svého psa s postojem „koho to zajímá“ a učinit z něj takového nadšence, který pracuje pro vás, jako je např. border kolie. Nevěřte mi? Zkuste to!

První lekce se zaměřuje na vás a vaši schopnost rozeznat/vybrat/vytyčit obraz cviku pomocí klikru. Cvičební systém nemožných psů záměrně začíná spíše hrami než trénováním „užitečného“ chování, a tak se můžete soustředit na své trénovací dovednosti a váš pes se může soustředit na to, aby se stal operantním. Ke skutečným cvikům jako „sedni“, „ke mně“ a „lehni“ přejdeme později. Nejdřív je třeba, abyste zvládli zásadní krok, na kterém závisí 90 % úspěchu ve výcviku psa: vzbudit v psovi vůli spolupracovat. Pokud začnete trénováním „užitečných“ cviků, nejspíš vás dostihne snaha „udělej to správně“ a výcvik nebude pro vás ani vašeho psa tak svobodný nebo mentálně tvořivý. Naším cílem v této lekci bude:

1. Osvojit si práci s klikrem tak, že budete moci s určitou přesností klikat na žádoucí chování.
2. Váš pes se otevře a souvisle začne nabízet chování.

Nenechte se odradit, jestliže vám ze začátku nepůjde sladit klikání s přesným chováním, které jste chtěli označit. Každý začíná trochu neobratně – vzpomeňte si na mou přítelkyni, která se snažila klikat pamlskem a psovi cpát do tlamy klikr! Naučíte se to, slibuji. Budete se v tom stále více zlepšovat, až se klikr stane automatickou odpovědí, o které ani nebudete přemýšlet.

Chcete-li v zacházení s klikrem získat grif, můžete trénovat u televize – vyberte si nějaké chování a klikejte na něj. Můžete klikat na kývání hlavou, úsměvy, třepání kožichem, potřesení rukou, prostě na cokoli. Nemusíte to takto dělat, ale někoho to baví a prospívá mu to. Budete překvapeni, jak rychle se v načasování zlepšujete.

Jestli jste zvládli první lekci, máte psa, který vás pozoruje pokaždé, když vezmete do rukou klikr. Teď můžete přistoupit k dalšímu kroku.

MYŠLENKY O KRABICI

První učební hra pro vašeho psa

Pamatujete si, když jste byli malí a hráli s kamarádem hru, kdy jeden z vás schoval nějaký předmět a vy jste jej museli najít tak, že jste obchá-

zeli místnost a on vám říkal „Přihořívá – přihořívá – samá voda – přihořívá – hoří!“? To je přesně ta hra, kterou budete hrát se svým psem. Budete potřebovat prázdnou kartonovou krabici. Přesná velikost ani tvar nejsou zvlášť důležité, ale krabice by měla být dost nízká, aby si do ní pes mohl snadno stoupnout, a dost velká, aby se mu do ní vešly alespoň dvě tlapy, kdyby se mu zachtělo. Krabice od košile bude pro většinu psů vhodná. A zde jsou pravidla:

1. Cílem hry je, aby pes pracoval s krabicí jakýmkoli způsobem, který ho napadne. Může se jí dotknout čenichem, položit na ni tlapy, stoupnout si do ní, zvednout ji v tlamě, sednout si do ní – je úplně jedno, jaké chování to bude. Jakmile s krabicí jakkoli zachází, klikáte. K posilujícímu klikání můžete dodat „ano!“ nebo „dobře!“, ale nemusíte říkat nic, čím byste psovi napovídali. Stejně jako ve hře „přihořívá, hoří“ jste omezeni pouze na klikr, který jediný může psovi napovědět, jestli se přibližuje.
2. Jestli nadšení psa „opadne“, nedělejte nic. Žádná pomoc není povolena! V této hře jde o to, aby pes na všechno přišel sám.
3. Poté, co pes nabídne jakoukoli interakci s krabicí a vy na ni kliknete, můžete hodit odměnu do krabice, abyste posílili vědomí, že krabice je tím „horkým“ předmětem. Házejte však odměnu do krabice pouze po kliknutí – neházejte ji do krabice, abyste jej pobídli k aktivitě!

Hru začnete tak, že držíte krabici v jedné ruce a klikr v druhé. Ujistěte se, že klikr držíte správně a můžete kdykoli kliknout. Položte krabici na zem. Váš pes ji nejspíš prozkoumá čumákem v okamžiku, kdy ji položíte. Ihned klikněte! Pokud se krabice čumákem nedotkne, ale jenom se na ni dívá, klikněte a hodte do krabice odměnu. Klikáním na to, že pes hledí na krabici, říkáte „přihořívá!“ Vyčkejte, až opět začne s krabicí „pracovat“. Klikajte na jakoukoli interakci, i když to není ta samá jako předtím. Klikněte a odměňte ho, i když se krabice dotkne jen náhodou. Zde jsou pomocné tipy:

1. Když pes stojí před krabicí jako tvrdé y, zírá na vás, dlouho čekejte. Až už to nebudete schopni vydržet, chodte okolo krabice, a když se jí váš pes náhodou dotkne, klikněte na to. Významné pohledy tam a zpět mezi psem a krabicí také mohou pomoci.
2. Při volném formování zkuste dát ruce za záda. Pomáhá to hned nadvakrát. Za prvé, když může pes vidět žrádlo a klikr ve vašich rukách, bývá tím uhranut. Odstranění těchto objektů z jeho dohledu

JAK TRÉNOVAT NEMOŽNÉHO PSA

Jakmile položíte krabici na zem, připravte se na klikání – neexistuje snad pes, který by nezačal zkoumat, co jste před něj položili. Potom klikněte na jakoukoli jeho interakci s krabicí. Jak vidíte, tato hra je velmi zábavná a vede psa k tomu, aby vám dychtivě nabízel různé aktivity.

mu napomůže, aby začal přemýšlet a přestal jen zírat. Za druhé, když dáte ruce za záda, bude to pro psa znamením, že má nabízet chování a nečekat, co mu přikážete.

3. Je-li pes nesmělý nebo má z krabice strach, máte dvě možnosti. Pokud není nesmělost přílišná, klikejte byt' jen na jeho pohled na krabici nebo jakýkoli pohyb vůči ní. Pokud je krabici doopravdy vystrašen, zvolte pro hru jiný, méně hrozivý předmět, například hračku na tahání z provazu, knihu, kus nádobí nebo cokoli jiného, čeho se pes neleká. V tomto cvičení se nejedná o žádný konkrétní cvik, takže je jedno, co pro něj použijete.
4. Jestliže váš pes jen bláznivě běhá okolo a nejeví známky toho, že by si krabice vůbec všiml, klikejte už tehdy, když bude v místnosti s krabicí nebo ve stejné polovině místnosti, kde je i krabice, pak 1,5 metru od krabice, a tak dále, dokud se s krabicí nedostane do interakce. Pokud jste klikr dostatečně „nabilí“, pes hru jistě brzy pochopí.

Pokračujte v klikání a odměňování za jakoukoli interakci s krabicí po celou dobu cvičení – za pohled, přičichnutí, olíznutí, za tlapku v krabici nebo na ní, za tlamu v krabici, prostě za cokoli!

Někteří psi mají na tuto hru talent a budou s krabicí pracovat už jen za tři nebo čtyři kliknutí. Jiným psům bude trvat pět minut, než se vůbec pokusí hnout se z místa. Nenechte se odradit. Přijměte, co vám pes dává, a pracujte s tím. Nedělejte si starosti, připadá-li vám, že se váš pes pomalu učí. Každý pes se nakonec chytí.

Mělo by se stát pravidlem, že lekce formování trvají jen krátce. Pět až deset minut na výcvikovou lekci tohoto typu bohatě stačí. Nejideálnější výcvikový program by byly tři pětiminutové lekce během dne, ale jedna lekce za den stačí též.

Až budete moci vsadit 100 dolarů na to, že když položíte krabici na zem, začne vám pes ihned nabízet chování, můžete přidat povel, jako třeba „co uděláš“ nebo „ukaz mi něco“, abyste signalizovali začátek lekce volného formování. Dosáhnout tohoto bodu vám může zabrat jednu až deset lekcí. Nespěchejte a nestresujte se. Užijte si průběh hry a nechte psa, ať se v klidu učí.

Slovníček

Povel: Impulz, který nastavuje příležitost pro zvláštní reakci. Povel, někdy též nazývaný příkaz, je verbální signál, kterým psovi naznačujete, co má vykonat, například „sedni“, „lehní“ nebo „ke mně“.

JAK TRÉNOVAT NEMOŽNÉHO PSA

Malý psík jako je tento by mohl být velkou krabicí zastrašen, proto ji můžete nahradit hračkou z provazu. Na této fotografii klikám na to, když se fenka dívá na hračku, a pak když se jí dotýká čumáčkem.

Příběh nemožného psa

Moje fenka Ursa se s klikem seznámila až jako dospělá a dlouho jí trvalo, než začala nabízet chování. Nemohly jsme hrát „krabicové“ hry, protože jen zcela netečně stála a zírala na mě. Když se tím unavila, odešla. V tomto bodě jsem lekci ukončila, protože jsem myslela, že ji to nezajímalo a nepochopila to. Někdy při třetí lekci jsem klikla ve chvíli, kdy právě otáčela hlavu k odchodu, ale ještě předtím, než vykročila. Dostala odměnu, a pak tam stála po několik dalších minut. Když se znovu otočila, klikla jsem. První lekce byly bolestné a dlouhé, ale byl to pro ni rozhodující okamžik. Potom začala Ursa během formovacích lekcí nabízet otáčení hlavy. Kousek po kousku jsme na tom stavěly a zanedlouho si s nadšením hrála s krabicí. Z toho plyne ponaučení, že i když to jediné, co pes udělá, je to, že jde pryč – klikněte na to!

Když váš pes začne tajrlíkovat okolo a nabízet chování, jakmile položíte krabici a řeknete „Co uděláš?“ přejděte k dalšímu cvičení. Nespěchejte; jde o to, aby se váš pes cítil opravdu šťastný a zblázněný do krabice, než budete moci pokračovat dál.

CESTA ZAČÍNÁ PRVNÍM KROKEM

Jak formovat chování

Užili jste si se svým psem „krabicovou“ cvičební hru? Výborně! Nyní jste připraveni na další krok a můžete skutečně něco nacvičit. Předtím jste klikali na jakoukoli interakci s krabicí. Teď budete vybírat, jak si má pes s krabicí počínat. Doporučuji vám například, aby pes položil přední pacuku na krabici, dotkl se jí čenichem, vzal ji do tlamy – cokoli, co přesně určíte jako činnost, kterou má pes vykonat, abyste pak věděli, jak máte postupovat při formování.

Protože jste už se svým psem hráli formovací hru s krabicí, máte celkem dobrou představu, jaké chování vám nejspíš nabídne, a doporučuji vám, abyste začali některým z nich. Nezkoušejte třeba, aby si váš zavilý teriér hned ze začátku lehl na krabici. Většina teriérů raději stojí na nohou, zejména když jsou nabuzeni výcvikem. Stejně tak si nemalujte, že váš plachý italský chrtík hned vezme krabici do tlamy. Na druhou stranu, pokud vlastníte psa z rodu retrívrů, nošení krabice v tlamě bude příjemným začátkem. Psi si obecně myslí, že jejich tělo končí u ramen, tudíž jakékoli chování, které by zahrnovalo pohyb zadních nohou, bude hned na začátek pro psa představovat těžký kousek. Berte v úvahu povahu svého psa a to, co jste vyzorovali při formovacích hrách, a pak učiňte první pokus o formování určitého cviku pozitivním a úspěšným jak pro vás, tak pro vašeho psa.

Usaďte se s klikem v ruce v pohodlném křesle a připravte si nádobu s pamlsky. Nalijte si do poháru víno. Pohodlně si natáhněte nohy, vyslovte kouzelnou větu „Co můžeš udělat?“ a buďte připraveni klikat. Postupným přibližováním vybudujete vámi vybrané chování. Jak jsme probírali již dříve, místo abyste čekali na ucelený vzorec chování, a teprve pak klikali, raději jej rozložte na co nejmenší kroky a posilujte každý z nich. Rozložte chování, jako byste je sledovali po jednotlivých snímcích. Řekněme například, že se rozhodnete zformovat chování psa tak, aby vstoupil přední tlapkou do krabice, a prvotní nastavení je následující:

Vy

Pes

Krabice

Co je tím nejmenším přiblížením ke vzorci chování, kdy pes položí tlapku do krabice? Pes pravděpodobně stojí a zírá na vás. Vzorec chování „dej tlapku do krabice“ je v podstatě „otoč se, udělej dva kroky ode mě směrem ke krabici, zvedni u krabice nohu, polož nohu do krabice“. Tudíž prvním krokem, který má pes učinit, je odvrátit od vás hlavu – nemusí ji nutně odvrátit úplně, stačí, když pohne ušima a obrátí zrak tím správným směrem. Klikněte a posilujte obrácení zraku a pohnutí ušima. Počkejte, až to provede trošičku výrazněji. A teď můžete vyžadovat opravdové otočení hlavou. Nečekáte na úplné odvrácení hlavy, nýbrž na nepatrný pohyb.

Tato hra funguje, protože psi se učí velmi rychle to, co jim přináší odměnu. Jestliže jim otočení hlavou vynesete odměnu, zapamatují si to, a pak je nabízejí. Pokud bylo otočení hlavou dostatečně často posíleno, bude pes tento vzorec nabízet, i když jej přestanete motivovat. Psi jsou tvorové plní nadějí, a když zjistí, že jim už otočení hlavou nic nepřináší, začnou nabízet „vylepšení“ tohoto pohybu, například otočení hlavou s pohybem nohou. Vaším úkolem je „vychytat“ tato vylepšení a odkliknout je. Pro toto konání se používá termín zvýšení požadavků.

TIP

Pokud po kliknutí vhodíte pamlsk do krabice, používáte tím důležitý výcvikový prvek – klikáte na správné chování a odměňujete psa za polohu. Například když chcete, aby si pes sedl, měli byste klikat přesně ve chvíli, kdy se zadkem dotkne země, a pak ho odměnit v úrovni jeho nosu, aby zůstal sedět. Když ho budete odměňovat o chvíli později, kdy už si vyskakuje pro odměnu, naučí se po sednutí okamžitě vyskočit a vy získáte poskakujícího psa namísto sedícího. Odměňováním psa v poloze sedu mu potvrzujeme, že „sedni“ je chování, které se vyplatí.

Slovníček

Zvýšení požadavků: Když ve vzorci chování vyžadujeme „něco navíc“, říkáme, že „zvyšujeme požadavky“. Jako první přiblížení k tomu, aby pes pohnul hlavou, může být otočení očních panelek, které odměníme, a pak navýšíme kritérium směrem k nepatrnému pohybu hlavou.

Poznat, kdy máme přestat posilovat určité přiblížení a přejít k dalšímu, je spíše umění než věda. Obecně platí, že když pes vypadá, že ztrácí zájem nebo přestává vykonávat požadované „vylepšení“, pravděpodobně jste zvedli laťku příliš rychle. Vraťte se a znovu ještě několikrát motivujte chování, které nabízel naposledy. Když je vzorec podpořen několika dalšími posíleními, můžete znovu zkusit přejít k dalšímu přiblížení.

Když se pes nepřestal snažit, ale neustále předvádí stejnou činnost, musíte najít způsob, jak jej posílit, nebo ztratí zájem a vzdá to. Opět se vracíme k tomu, že to, jak dlouho máte posilování opakovat, záleží na osobnosti a výcviku vašeho psa, ale existuje určité vodítko, jak byste měli začít. Pokud pes předvedl tři vzorce chování a nebyly to ty, které jste si představovali, ustupte ze svých požadavků a přijměte něco menšího, aby pes dosáhl odměny ideálně na čtvrtý pokus. Když například požadujete odvrácení hlavy, a stále se dostáváte jen k otočení očima třikrát za sebou, prostě na něj klikněte ještě několikrát. Jestliže však budete stále vyžadovat více, riskujete, že to pes vzdá. Když už je původní vzorec (v tomto případě pohyb očima) posílen několikrát navíc, váš pes se může cítit dostatečně sebejistý na to, aby se pokusil vzorec „vylepšit“. „Pravidlo tři“ je pouze velmi konzervativním zobecněním pro začátek – budete ohromeni, jak rychle začnete chápat svého psa a brzy budete vědět, kdy máte zvýšit požadavky a jak dlouho u nich máte setrvat.

Při cvičení psa zjistíte, jak moc je vytrvalý a jak rychle můžete zvednout laťku a žádat po něm více. Mnoho teriérů má neuvěřitelnou vytrvalost a bude horečnatě nabízet různé vzorce po velmi dlouhou dobu. Vezmete-li v potaz samostatnost, kterou musí pes mít, aby ulovil nebo vyhrabal kořist, je logické, že se teriéři budou snažit, dokud neuspějí. Na druhou stranu plyšový Kavalír King Charles španěl se může naprosto zhroutit, když požadavky zvýšíte. Jsou to chytří psíci, kteří učiní, co po nich žádáte, ale možná se nebudou horlivě pouštět do samostatného myšlení. Při zvyšování požadavků byste u kavalírů měli být opatrnější než u teriérů.

JAK TRÉNOVAT NEMOŽNÉHO PSA

Zde formuji Ruby, aby vstoupila nohou do krabice. Každá fotografie představuje jedno přiblížení – situaci, při které byste měli kliknout. Všimněte si, že mám ruce za zády. Pokud při formování držíte klikr a/nebo pamlsky před sebou, mohlo by pro psa-začátečníka být těžké, aby myslel na něco jiného než na to, co máte v rukou.

Když váš pes zvládne poslední vzorec chování, který požadujete, měli byste jásat, křičet „Ááánooo“ (nebo zapískat, pokud je váš pes plachý) a obdařit jej alespoň dvaceti malými pamlsky. To se nazývá výhra a používáme to, abychom označili výjimečné chování. Měli byste použít výhru také v případě, že pes dlouho přemýšlel o složitém problému, a nato jej vyřešil, i když to není „závěrečný“ vzorec, který nacvičujete.

Dokázali jste, aby pes předvedl chování, které jste si zvolili? Pokud ano, gratulují! Už víte, jak ho naučit čemukoli. Vše, co pro to musíte učinit, je dát povel k tomu, aby je pes předváděl, když o to žádáte (jak na to se naučíte dále v této knize) a jste na to připraveni. Učení psa, aby si sedl, lehl, zůstal a chodil na volném vodítku, probíhají podle té samé metody, totiž pomocí volné formovací hry.

TIP

Když udělujete výhru, je účinnější dát psovi 20 malých pamlsků v rychlém sledu za sebou, než jeden pořádný kus návnady. Psi tak najednou zhltnou jen to, co se jim vejde do tlamy. Je zvláštní, že psi nemají smysl pro proporce, ale umějí počítat – 50 maličkých kousků má pro ně daleko větší hodnotu než jeden pamlssek velikosti míče, který zhltnou najednou.

NEMŮŽETE ZAČÍT, POKUD JSTE NEPŘESTALI*Propuštění*

Je třeba, abyste používali velmi jasný způsob, jak psovi sdělit, že výcvik nebo učení žádaného chování skončily a on si může jít po svých. Pokud pro to nemáte žádné znamení, bude vždy hádat, kdy může přestat pracovat pro vás. Pro psa je matoucí a znepokojivé, když neví, jestli je ve službě nebo ne. Bude hádat, kterých pohybů rukou nebo změn vašeho hlasu či držení těla se může chytit jako znamení. Často se splete a vy se na něj rozzlobíte, protože se na vás „vykašle“ v průběhu výcviku.

Pokud však nepřetržitě po psovi vyžadujete, aby pro vás něco dělal, dokud nedáte specifické znamení pro propuštění, jako např. „tak jo“, „volno“, „bud' psem“, bude váš pes uvolněný a bude pracovat, dokud toto znamení nedostane.

DLOUHÁ POUŤ JE NEJRYCHLEJŠÍ CESTOU*Proč je formování tou lepší cestou pro učení každodenních vzorců chování*

Podívejme se na „praktické“ chování a jak je máme učit. Jako příklad budeme používat povel „sedni“. Protože si psi často sedají sami od sebe, můžete prostě počkat, až si váš pes zase sedne, a odkliknout mu to. Pokud jste se nějaký čas věnovali hraní formovacích her zmíněných v první části této knihy, uvidíte, jak se psovi hned rozsvítí a začne nabízet sed, abyste mu jej odklikli. Když budete moci vsadit 100 dolarů na to, že

JAK TRÉNOVAT NEMOŽNÉHO PSA

váš pes nabídne sed, můžete začít říkat „sedni“, když se jeho zadek dotýká země. Postupně můžete začít říkat „sedni“ dřív a dřív. Po několika zopakováních se stane výraz „sedni“ impulzem pro toto chování.

Mnozí z vás možná budou kroutit hlavou a řeknou: „To je ale strašně složitý způsob jak naučit psa, aby si sedl. Budu hrát všechny ty hry, naučím se něco málo o cvičení, koupím klikr a naučím se, jak jej používat, budu dávat pozor a čekat, až si pes sedne – to je spousta času a práce. Mohl/a bych mu prostě stlačit zadek a naučit ho, aby si sedl, během pěti minut.“ Má odpověď zní ano, samozřejmě, že byste mohli, ale vzpomeňte si na studii Scotta a Fullera. Nepoddajní psi mají navrch nad poddajnými, co se týče řešení problémů a myšlení. Když donutíte psa k tomu, aby si sedl, odstraňujete z rovnice jakoukoli myšlenku a spoléháte se na omezení. Potíž spočívá ve dvou aspektech:

1. Mnoho nepoddajných psů je, jak známo, odolných proti fyzickému nepohodlí. Speciálně teriéři mají obzvlášť tlustou kůži okolo hlavy a krku, aby odolali kousnutím, která obdrží při vyhrabávání díry v lovu za škodnou. Můžete tlačit a tahat jak chcete, ale oni jsou naprogramováni tak, aby příliš nereagovali na fyzickou manipulaci. Stlačení zadku na ně málo zapůsobí a není pravděpodobné, že by to chápali jako dostatečně hrubé na to, aby si hned sedli a zabránili tak dalšímu stlačení.
2. Pokud zatlačení na zadek přiměje psa, aby si sedl, nepomůže vám to v dalším výcviku, pokud se tento další vzorec nezakládá na velmi podobném druhu omezení nebo fyzickém tlaku. Pokud však učíte metodou formování, bude stále lehčí a lehčí učit psa nové vzorce, protože pes bude víc a víc nadšený učením a jako o překot bude nabízet další chování a jeho varianty/vylepšení. Mějte na paměti, že nezávisle myslící psi skórují na plné čáře, když mohou vyřešit problém sami. Tak proč nezvolit metodu, která nahrává silným stránkám vašeho psa?

Někteří z vás by ještě stále nemuseli být přesvědčeni o tom, že učit psa metodou volného formování stojí za námahu. Dovedu si představit některé z vás s piškotem v ruce, jak si myslíte: „No tak dobře, tak já mu teda nebudu tlačit na zadek, aby si sedl, ale hodinu ho tady k tomu volně formovat nebudu. To teda ne, prostě mu položím piškot na hlavu, vůně dostane jeho nos nahoru a zadkem půjde dolů do sedu – a je to! Sed během 3 vteřin! Kdo by chtěl ztrácet čas a námahu přibližováním k cho-

vání pomocí volného formování?“ Určitě byste tímto způsobem dosáhli chování, které po psovi žádáte, ale promarníte tím i skvělé výhody, které vám pak v návaznosti usnadní život.

Pokud svého psa jen lákáte, pak pravděpodobnost, že cokoli udělá, je pouhou kalkulací toho, jak moc mu chutná vámi nabízená odměna oproti tomu, jak těžké nebo nepříjemné chování po něm požadujete. Dále, když lákáte psa na piškot, jediné, co vidí, je piškot. Možná nemá ani páru o tom, co zbytek jeho těla dělá. Tím pádem, když se orientuje tlamou na piškot, myslí si, že je ve správné poloze. Jestli nemá piškoty nebo hračky příliš v oblíbě, máte po legraci. Nevyhnete se tomu, že odměna, kterou u sebe budete mít, mnohdy nebude pro psa dost zajímavá, aby chtěl předvádět požadované chování. To se často stává na veřejnosti. Co je kousek hot dogu oproti vzrušení, vůní a novým podnětům celého okolního světa?

Jak tedy najdete motivátor, který psa nadchne víc než cokoli jiného na světě, na co by mohl narazit? Není to žádné žrádlo nebo hračka, která by měla vždy větší hodnotu, avšak lov za chování, které vyvolá váš klik, může být pro psa mnohem přitažlivější než cokoli jiného. Když si dáte tu práci a vytvoříte v něm pomocí volných formovacích her nadšení pro učební proces, pak i ta nejvšednější odměna pro něj bude významnějším, a odměny, které má opravdu rád, se tak stanou intenzivními motivátory.

Uvedu zde příklad o lidech, který vám může pomoci si uvědomit, jak může být vzrušující průběh mnohem důležitější než skutečný cíl. Když jste byli malí, hledali jste někdy velikonoční vejčička nebo poklad? Pamatujete si, jak to bylo vzrušující, jaký se spustil povyk, když byly děti vypuštěny na lov? Podívejme se realitě do tváře, výsledky honby nikdy nebyly takovou výhrou, kterou by děti v každodenním životě nějak zvlášť oceňovaly, ale v kontextu lovu bažily po tom, aby našly celkem obyčejnou věc, kterou dospělí schovali. To je ta zvláštní moc, kterou získáte volným formováním – umocňujete motivátor tak, že (nakonec) na světě není nic, co by mohlo trumfnout možnost výcviku s vámi.

Až začnete se svým psem cvičit chování pomocí volného formování, uvidíte, že se pro věc nadchne a intenzivně se bude soustředit na daný problém. Pes odpověď na otázku nezná, ale při zkoušení každého vzorce chování je přítomno očekávání a naděje, že právě ono bude to, které se vyplatí. Nadšení, které vykazuje volně formovaný pes při řešení problému, je velmi intenzivní a srovnatelné jen s tím, když zapáleně sleduje stopu nebo se pídí po potravě. Váš pes totiž v podstatě loví odpověď,

JAK TRÉNOVAT NEMOŽNÉHO PSA

kteřá přivodí kliknutí. Volně formované chování může obrátit i největšího zmetka, popletu anebo zcela netečného psa ve výcvikového nadšence.

Vraťme se zpět k případu, kdy lákáte psa, aby si sedl. Ano, můžete konečný cvik vydobýt mnohem rychleji, když psa do pozice nalákáte, a pes dokonce vykáže určité zapálení pro věc, protože bude ve hře piškot, ale zdaleka se to nepřiblíží intenzitě, které dosáhnete volným formováním. U nemožných psů musí být pěstováno zanícení pro výcvik, a volné formování je pro to skvělým způsobem.

Neztrácejte odvahu, pokud se vám ze začátku zdá volné formování příliš obtížné. Poté, co volně zformujete prvních pár cviků, půjdou všechny ostatní neuvěřitelně rychle. Budete ohromeni, jak rychle se naučíte ladit cviky do nejjemnějších pohybů psa a jak dobře se naučíte rozebrat jednotlivá chování do nejmenších přiblížení. Nakonec bych si přála, abyste volně zformovali co největší množství různých chování, ale pokud vám dosažení některého vzorce činí potíže a vy chcete použít malé lákadlo, nikdo kvůli tomu nezemře. Musíte z procesu trénování učinit zábavu pro vás i pro psa, a abyste se při tom bavili, musíte mít úspěch. Během toho, jak budete ve výcviku pokračovat a sžívat se s klikem a formováním, zjistíte, že používáte formování stále víc a víc.

Spousta nemožných psů je nesmělé povahy, což komplikuje jejich již tak méně než bohatou pracovní morálku. Volné formování může napravit i plachost. Z nějakého důvodu se nesmělí či bázlíví psi zdají být mnohem horší, pokoušíte-li se je lákat, ujišťovat nebo povzbuzovat. Vyzkoušejte se svým stydlivým psem metodu formování a budete naprosto udiveni, jak rychle vystrčí ze svého krunýře hlavu i nožičky.

EKONOMIE 101

Proč a kdy se vyplatí lákat chování

Lákání může být cenným výcvikovým nástrojem a sama jej při tréninku příležitostně využívám. Bylo by opravdu těžké, kdybyste cvičili psa zcela bez lákadel. Některé cviky jsou tak složité, že by zabralo tisíce pokusů, než byste se dostali ke konečnému výsledku, a pak byste stále ještě nemuseli úplně uspět. Kromě toho někdy bývá závěrečný impuls chování zahrnut v rámci vábení, takže slábnoucí lákadlo pro vás nebude představovat problém.

Slovníček

Lákání: Při výcviku psa lákání znamená, že použijete pamlskek nebo opěru, abyste psa dostali do žádané pozice nebo chování. Například: držíte hot dog psovi těsně před čumákem, čímž je veden do pozice u nohy, držíte mu piškot nad hlavou, aby si sedl, nebo hodíte odměnu na jeho místo, aby tam pro ni běžel. Při výcviku svých psů lákání používám, ale aplikuji je jen v omezeném počtu případů. Zejména v začátcích je důležitější, aby se pes naučil, jak má přemýšlet a nabízet chování, než aby se naučil některý ze základních cviků, a lákání není ten nejlepší způsob, jak toho dosáhnout. Vhodné momenty pro lákání probereme dále v této knize.

To jsou případy, kdy je vhodnější trénovat ekonomii, než myslet na lákadla. Cvičitelé budou horlivě debatovat o tom, zda je volné formování nebo lákání lepší metodou k výcviku jednotlivých chování. Podle mého názoru je důležité, jaké mentální východisko lákání, resp. volné formování, ve psovi vyvolá. Trénuji psy, kteří nemají žádný zvláštní zájem se mnou spolupracovat, k tomu, aby zájem mít začali. Zjistila jsem, že díky volnému formování získávají nejlepší možnou šanci, aby se stali operantními. Psi silní do výcviku a do nabízení chování jsou pro mě jako peníze v bance, za které si koupím další nová chování.

Lákání je však na místě za následujících podmínek:

1. Pes už hrál mnoho formovacích her a je velmi operantní a plynule nabízí chování.
2. Je ztraceně těžké naučit určité chování bez lákání.

Poznáte, kdy dojde k první podmínce a váš pes bude operantní – bude vám věnovat pozornost jako poskok ve snobském letovisku a bude se snažit získat vaši pozornost nabízením chování.

Co se týče druhé podmínky, příklad chování, které je ztraceně těžké naučit bez lákání, je povel „lehni“. Můžete volně formovat leh mikroformováním maličkých přiblížení, ale to vyžaduje skvělé oči a excelentně vypracované klikací schopnosti. Většina lidí k tomuto cviku raději upřednostní pamlsky nebo hračku.

Ráda bych, abyste si z této lekce odnesli vědomí, že musíte činit rozdíl mezi cvičením chování a mezi cvičením postoje a pracovní morálky. Lákání je někdy neekonomičtější výcvikovou metodou k tomu, abyste

V některých případech má lákání k určitému chování smysl, zvláště jde-li o obtížný cvik jako „lehni“. Zde lákám fenku pod své koleno, abych jí pomohla dostat se do pozice „lehni“.

dosáhli určitého chování, ale musíte zároveň trénovat postoj a pracovní morálku, a pro to je nejlepší volné formování. Nic se nestane, použijete-li metodu lákání, když se vám zdá, že požadovaného chování nedosáhnete jinak, pokud jste položili dobré základy volnému formování již při mnoha cvicích. Pamatujte, že při výcviku psů, a zvláště nemožných psů, jde o to, abyste se dostali do psiho vědomí, a ne abyste pouze kontrolovali jeho tělo!

NEJPEVNĚJŠÍ DŮM SE STAVÍ Z DROBNÝCH CIHEL

*Proč se vyplatí rozložit chování na mnoho menších
přiblížení*

Zjistila jsem, že čím menší přiblížení využíváte ke tvarování určitého chování, tím trvanlivější stopu v psovi zanechají. Co myslím slovem trvanlivější? Ve stresové situaci nebo v novém kontextu psi často nezvládnou

provést cviky, které jsme je naučili. Pokud jste naučili psa určitému chování jako jeden velký kus, pak ve stresových situacích nebo při vyrušení celý cvik zmizí. Pokud jste učili toto chování posilováním malých přiblížení, chování se nemusí zdařit pouze v poslední nebo poblíž poslední části přiblížení, kterou jste posilovali.

Uvedu příklad, jak mohou malá přiblížení vytvořit trvanlivější chování. Například naučíte psa, aby si lehl způsobem, kdy má hlavu položenou na tlapkách, lákáním na piškot bez posilování jednotlivých přiblížení. Kliknete, jen když se dotýká čenichem tlapek, a on se tento cvik nakonec naučí. Nicméně pokud vezmete psa do chovatelských potřeb a pro něj to znamená velké vzrůšo, nejspíš si vůbec nebude chtít lehnout; celý cvik byl naučen v celku, a jako celek selže. Řekněme, že místo lákání ho naučíte leh a následně položení hlavy na tlapy formováním každého kousku přiblížení, od lehkého sklonění hlavy z postoje na nohou až po položení hlavy na tlapy. Když teď vezmete svého psa do chovatelských potřeb, ono „lehni a polož hlavu na packy“ by mohlo selhat pouze u pár přiblížení, která jste trénovali naposledy; možná si lehne se sníženou hlavou, ale ne s hlavou položenou na tlapkách, anebo bude držet hlavu nahoře, ale stále bude ležet.

„Děť a nehromad“ je moudrá rada skvělého cvičitele zvířat a behavioristy Boba Baileyho. Myslíte si, že byste mohli „dosáhnout“ určitého chování pomocí menšího počtu přiblížení, ale každé drobnější přiblížení, které posílíte, pomůže vašemu psovi pochopit, zapamatovat si a předvádět chování lépe. Možná vám zprvu bude připadat obtížné, abyste vyzorovali a posilovali malá přiblížení. Až ale získáte víc zkušeností a váš pes se dostane do hry, uvidíte, že můžete proběhnout sérií přiblížení během pár sekund.